

Istina i bajke

ŠIMO ŠOKČEVIĆ

Papa Franjo 13. listopada 2019. godine proglasio je svetim kardinala Johna Henrya Newmana (1801. – 1890.). Taj teolog, filozof, psiholog, pedagog, književnik napisao je preko 40 knjiga, 6 svezaka propovijedi i 21 000 pisama koja je kasnije oksfordsko sveučilište objavilo u 30 svezaka. Dok čitamo njegove tekstove, dojam je kao da čitamo tekstove nekoga od velikih crkvenih otaca. Dubina njegovih filozofsko-teoloških misli čitatelja teško može ostaviti ravnodušnim. U tom golemom opusu posebno bismo izdvojili njegove propovijedi koje su iznimno duhovno i intelektualno žive, snažne i aktualne. Nad jednom takvom propovijedi, u kojoj govori o Istini koja nam biva skrivena kada za njom ne tragamo, promišljamo u ovom uvodniku.¹

Na samom početku propovijedi Newman se poziva na sv. Pavla koji u 2 Tim 4, 4 ovako piše: »... od istine će uho odvrćati, a bajkama se priklanjanje.« Tim riječima, koje apostol Pavao izriče neposredno prije svojega mučeništva, zapravo želi poručiti da postoji »jedna Istina«, no da se mnogi kršćani okreću prema različitim drugim istinama, tj. bajkama, odnosno, rekli bismo, žive u bajkama i pričaju drugima bajke, a to su nekakve imaginarne vizije stvarnosti, naše predodžbe Boga i teološkoga nauka.²

Navedena Pavlova rečenica pomogla je Newmanu da dođe do jedne vrlo snažne misli odmah na početku spomenute propovijedi koja izriče nešto što zapravo i nije novo ili neočekivano, ali je i danas, kao i u Newmanovo vrijeme, aktualno i opasno, a to je da »učeni i sposobni ljudi često griješe kada je u pitanju Istina«. Moglo bi se reći da je Newman time predvidio ono što se danas u literaturi naziva »izdaja intelektualaca«. Te pogreške intelektualaca i netraganje za Istinom mogu biti vrlo opasne jer on ističe da su takvi intelektualci »kamen spoticanja« za mnoge, a to je posebno opasno kada su u pitanju kršćanski (katolički) intelektualci. Tako Newman smatra da oni za koje se čini da su Božjom providnošću poslani voditi ljude prema Istini, koji su u određenom smislu po naravi stvari, kako kaže, »pro-rocici« i »širitelji Istine«, oni su često raštrkani »na različitim stranama«, u svijetu različitih bajki, pa tako i u svijetu laži.⁴

¹ J. H. NEWMAN, Truth hidden when not sought after, u: J. H. NEWMAN, *Parochial and Plain Sermons*, VIII, London-Oxford-Cambridge, 1868., 185-200.

² Isto, 185.

³ Usp. J. BENDA, *Izdaja intelektualaca*, Zagreb, 1997.

⁴ Isto.

Drugim riječima, Newman nas poziva da si priznamo da nisu isključivo oni »neobrazovani« ili pak »ekstravagantni« koji ne žele čuti Istinu i koji radije žive u svijetu bajki, nego su to ljudi intelektualci, koji imaju »široke poglede i bogato znanje«. To ne bismo smjeli nijekati ne samo zato što je to »nepošteno nijekati« nego i zato što »nije nužno da to niječemo«, reći će Newman. U konačnici »sposobnost i talent nije ono što čini kršćanina kršćaninom«, čak ga to može ponekad i odvratiti od istinske poruke kršćanstva. Tako vidimo često da oni koju su spretni, snalazljivi u različitim situacijama na koncu se priklone bajkama, a ne »Evandelju i Kristovu spasenju«. Pavao i u poslanici Korinćanima govori o onima koji su slijepi i pred kojima je Istina evanđelja skrivena jer ju zapravo i ne traže, a to su upravo intelektualci ovoga svijeta. Uostalom, Newman nas podsjeća i na Kristove riječi: »Slavim te Oče Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima.« (Lk 10, 21)⁵

»Dubina misli, snaga uma, moć razumijevanja, percepcija lijepoga, moć jezika« i ostalo nema sumnje da su »izvršni darovi«, ali treba imati na umu da su to drukčiji darovi od određenih »duhovnih savršenosti« koje čovjek može dobiti od Boga. To je upravo razlog, kaže Newman, zašto su učeni ljudi, »intelektualci tako često loši kršćani«. On to dodatno pojašnjava na način da ne postoji »nužan odnos između vjere i različitih sposobnosti« (onoga što bismo modernim rječnikom rekli *kompetencija*) jer vjera je jedno, a sposobnost da nešto učinimo jest drugo i u konačnici sposobnost uma jest dar, a vjera je milost. Naime svi znamo da čovjek može imati određene intelektualne darove, a da uopće nema ljubavi u sebi i unutarnje dobrote. U tom smislu Newman postavlja pitanje: »Bi li Samson mogao sve ono što je učinio da nije imao vjere, tj. da se oslanjao samo na svoje sposobnosti?«⁶

Istinu o kojoj govori sv. Pavao, prema Newmanu, mogu na valjan način razumjeti samo »oni koji ljube Istinu, krjeposti, čistoću, poniznost i mir«. Kada se ljudi okreću bajkama, to rade zbog svojega ponosa, taštine, »ljubavi prema indolenciji i samozadovoljstvu«, kaže naš autor. Newman ističe da nas ne treba čuditi što se to događa u intelektualnom, akademskom svijetu, ali, naravno, to ne znači da se trebamo s time pomiriti i da ne trebamo žaliti što je tako i da se ne trebamo boriti protiv toga.⁷

U tom smislu Newman naglašava važnost »ozbiljnosti traganja za Istinom«. To podrazumijeva činjenicu da bi kršćani trebali pokazati da objavljena religija nije u neskladu s najvišim dostignućima ljudskoga uma. Zapravo suprotno, kompatibil-

⁵ Isto, 185-186.

⁶ Isto, 188.

⁷ Isto, 190.

nost vjere i razuma dokaz je njihova autentičnoga i povezanoga uvida. Indolencija, u smislu pasivnosti traganja za Istinom, uopće nas ne vodi Bogu. Stoga, sasvim sigurno s onolikom količinom revnosti koju posvećujemo stvarima u svijetu toliko bismo, ako ne i više, trebali revno tragati za Istinom, jer u konačnici »Istina se ne objavljuje onima koji ju ne traže«, podsjeća Newman.

Ljudi se često »vode svojim osjećajima i onime što vole, biraju ono što je popularno i što im je pri ruci«. ⁸ Kada bi ljudi »pola ili četvrtinu svojega vremena« koje potroše na »spletkarenja«, »besplodne rasprave«, »zabavu i rekreaciju« usmjerili na »molitvu Bogu da ih vodi kroz život«, sasvim sigurno bi se, kaže Newman, više »približavali jedni drugima«. Ljudi se razlikuju u mišljenjima, ne možemo dakako svi biti u pravu, mnogi moraju biti u krivu, jer je Istina samo jedna. Zato je važno biti postojan i usmjeren prema Svjetlu Istine i koliko god to bilo teško Svjetlo Istine nosi čovjeka da ni on sam »ne zna kamo i koliko daleko«. Newman navodi i primjer Abrahama koji je slijedio taj poziv. Ako slijedimo Božji poziv, on nas nosi u sasvim jedan drugi svijet o kojem »pojma nismo imali prije«. Ta egzistencija u Svjetlu, o kojoj Newman govori, nema iznimke, što znači da ako je vjernik u Istini, onda je on stalno takav, a ne od situacije do situacije, rekli bismo, ovisno o vlastitoj uskogrudnoj procjeni hoće li se izložiti za Istinu ili ne će. ⁹

No u ovom kontekstu Newman nas upozorava i na jednu opasnost, koje je važno biti svjestan, a ta je da mi »često vidimo pogriješke kod drugih ljudi, ali ih ne vidimo kod sebe« i da osuđujemo tuđa mišljenja i ponašanja, a da ne vidimo da se i mi suočavamo s istim problemom, tj. da ne tragamo za Istinom. Sve dok vjerno »ne slijedimo svoju savjest i dok ne usavršavamo svoje talente«, nemamo pravo prosuđivati druge ljude. Prema tomu ključne su savjest, svijest i samosvijest, tj. tko smo mi zapravo. Trebamo biti svjesni da mi nismo primarno pod »zakonom naravi«, nego milosti te, iako su naša srca po naravi slaba, nismo prepušteni sami sebi. Imamo Božju milost kojoj kada dopustimo da ispuni naše srce, ono nas nužno (rekli bismo po nekakvoj božanskoj inerciji) vodi prema Istini. »Zašto se onda bojimo Istine?« pitamo se zajedno s Newmanom. Vjerojatno zato što nas Istina suočava s našom metafizičkom situacijom, a ta je da smo nesavršeni, ograničeni, navezani na sve i svašta. Ona nas suočava sa stvarima kakve jesu bez obzira na to voljeli mi to ili ne. I to je ono što je mnogim kršćanima danas najteže, »učiniti žrtvu i odreći se svega onoga što nas zadovoljava u ovome svijetu«, kao npr. prividnoga mira od nezlaganja Istini. Ako Istinu ne tražimo ili pred njom zatvaramo oči, ona nam ostaje skrivena. ¹⁰

⁸ *Isto*, 192.

⁹ *Isto*, 195.

¹⁰ *Isto*, 199.

Naravno, život u Istini često je praćen »teškim radom i nevoljama«, ali ima i trenutaka tišine, »kada se kušnje povlače, kada živimo ugodno i lagodno«, reći će Newman. No naš autor ističe da se ne bismo smjeli uljuljati u te »akcidentalne blagoslovljene trenutke«. Dok »zahvaljujemo Bogu za njih, moramo uvijek biti svjesni da će naići vrijeme teškoga rada i straha, opasnosti i tjeskobe« i da je važno kako djelujemo u takvim situacijama. Zato možemo samo zaključiti zajedno sa sv. Johnom Henryjem Newmanom: »Ovdje smo da se borimo i da izdržimo: vrijeme vječnoga počinka doći će kasnije.«¹¹

---

¹¹ *Isto*, 200.